

Motion till riksdagen

1989/90:Fö203

av Olof Johansson m.fl. (c)

Säkerhets- och försvarspolitiken

1990-talet möter oss med en i avgörande avseenden förändrad säkerhetspolitisk situation inte minst i Europa men även globalt. Den förändring av Europas politiska verklighet som har inträffat under de senaste åren och främst under år 1989 kan med fog beskrivas som den mest långtgående som någonsin förekommit under fredstid.

Det sena 1980-talets avspänningsprocess samt frigörelsen och demokratiseringen i de östeuropeiska staterna har skapat en helt ny politisk situation. Efterkrigstidens mönster, så som vi vant oss vid det under de senaste fyra årtiondena liksom det kalla kriget, har upphört för att ersättas av något nytt, vars innebörd vi ännu inte riktigt kan bedöma. Så mycket är uppenbart att demokratins och frihetens ideal har vunnit segrar, som tycks komma att bli bestående. Det stalinistiska och kommunistiska samhällssystem som utvecklades i Östeuropa med stöd av sovjetiska bajonetter kommer förhoppningsvis att vara en parentes i historien.

Den avspänning mellan supermakterna som utvecklingen inneburit synes nu bana väg för en verklig nedrustning såväl vad gäller konventionella styrkor som kärnvapen. Sovjetunionens djupa ekonomiska och ekologiska kris och de budgetmässiga påfrestningar som Reagans upprustningspolitik i USA medfört har skapat ett genuint intresse hos supermakterna att stoppa kapprustningen och vända den i nedrustning. Konferensen om nedrustning i Wien (CDE) kommer förhoppningsvis att leda till en radikal nedskärning av de stående styrkorna, i första hand i Centraleuropa, och skapa en militär balans. I och med att Warszawapaktens stora kvantitativa överlägsenhet i fråga om konventionella vapen kan förväntas upphöra banas också vägen för nya nedrustningsinitiativ på kärnvapenområdet. Det finns gott hopp om att START-förhandlingarna kommer att leda till substansiella nedskärningar av de strategiska kärnvapnen. Några avgörande nedrustningsavtal inom det marina området har inte träffats. Detta har särskild betydelse för den nordiska säkerhetsbilden.

Det positiva inslaget i den säkerhetspolitiska omdaningen dominerar. Demokratins frammarsch är i sig en fredsbevarande faktor. Till det kommer de konkreta framstegen i stormaktsrelationerna och nedrustningsåtgärderna.

Den nya situationen innehåller samtidigt element av osäkerhet och kan inrymma faror. Den mycket svåra ekonomiska och ekologiska situation som nu blivit allt mer uppenbar i Sovjetunionen tenderar att leda till svåra natur-

katastrofer med inrikespolitiska svårigheter som följd. Detta hotar hela landets stabilitet. Ett växande missnöje med försämrade levnadsvillkor hos stora folkgrupper försvarar en fortsatt reformpolitik och provocerar fram politiska förändringar med svårförutsägbara konsekvenser. Till detta kommer de etniska konflikter som råder i och mellan olika republiker i unionen.

Situationen i Sovjetunionen kompliceras också av att landet är ett imperium med ett stort antal folk som kuvats av det gamla tsarväldet och dess kommunistiska efterföljare. Det är naturligt att en stark självständighetslängtan hos många av dessa folk tränger fram i den öppnare politiska situation som nu råder med möjligheter till ökad självständig ekonomisk utveckling. Etniska och religiösa motsättningar, som t.ex. i Azerbajdzjan komplicerar situationen ytterligare. Samtidigt är centralmakten uppenbarligen beredd att med vapenmakt värna lag och ordning och ett sönderfall av sovjetsväldet. Också i Östeuropa i övrigt finns det exempel på etniska och nationella motsättningar med djupa historiska rötter, som demokratiseringsprocessen hittills inte lyckats överbygga.

I Västeuropa är utvecklingstendensen i visst avseende den motsatta mot Östeuropa – integration i stället för desintegration. EG:s primära syfte är primärt ekonomiskt och inte säkerhetspolitiskt. Samtidigt kan man inte bortse ifrån att en långtgående integration av en grupp stater också skapar och förstärker gemensamma säkerhetsintressen. EG:s länderkrets har sedan länge ett betydande utrikespolitiskt samarbete – EPS. USA tenderar att kräva ett större säkerhets- och försvarspolitiskt ansvarstagande från den europeiska delen av NATO, som i stor utsträckning sammanfaller med EG. Detta kan komma att förstärkas i takt med att EG börjar framstå som en med USA jämbördig ekonomisk makt.

Vilka former det säkerhetspolitiska samarbetet i Västeuropa kommer att få är svårt att idag förutse. Inom EG finns en pågående debatt mellan dem som önskar se organisationen utvecklas till en verklig politisk union, och dem som vill betona medlemsländernas suveränitet och därmed hålla säkerhetspolitiken utanför.

Händelseutvecklingen i Östeuropa har samtidigt skapat nya förutsättningar för ett alleuropeiskt samarbete. Det torde i första rummet komma att gälla områden som ekonomi, kultur och vetenskap, medan de stora skillnaderna i ekonomiska och andra förutsättningar pekar mot en ganska långsam process. Förhoppningar finns dock om en bredare gemenskap inom ett "europeiskt hus" eller rentav en "europeisk konfederation". För Sverige borde det vara naturligt att vara pådrivande i strävandena att bredda den västeuropeiska integrationsprocessen till en alleuropeisk.

Det synes i varje fall uppenbart att den bipolära maktstrukturen med USA och Sovjetunionen som vardera polen har upphört. I stället avtecknar sig ett mönster med fyra maktcentra – USA, Västeuropa, Japan och Sovjetunionen, där ekonomisk och militär styrka i olika grad utgör maktbasen. Hur relationerna mellan dessa fyra kommer att utveckla sig är svårt att förutse med någon bestämdhet. Det finns dock anledning att hoppas på en utveckling där militära hot kommer att spela en mindre roll i storpolitiken än vi hittills varit vana vid.

Dessvärre sker den i allt väsentligt gynnsamma storpolitiska utvecklingen

mot en bakgrund av växande ekonomiska klyftor i världen och en allt djupare misär för en allt större del av världens befolkning. Vid sekelskiftet beräknas 90 % av världens befolkning bo i u-länder. Vi upplever en global katastrofsituation i i- och u-länder som är både ekonomisk och ekologisk. I stora delar av världen, också i våra närområden, pågår en jordförstörelse som omintetgör människornas grundläggande överlevnadsmöjligheter. Det är ofrånkomligt att fattigdomen, de sociala orättvisorna och det förtryck som oftast är dess följeslagare leder till ständiga konflikter. Så länge de djupa ekonomiska orättvisorna i världen består kan vi inte hoppas på en fredlig värld.

Trots allt det lovande i den senaste tidens internationella utveckling är behovet fortfarande stort av en aktiv svensk säkerhetspolitik för att främja en fredlig utveckling i vårt närområde och lämna vårt bidrag till världsfreden. Vår neutrala, från stormaktsintressen oberoende, ställning är därvid vår kanske största tillgång. Den skänker oss ett förtroende internationellt och ger oss möjlighet att hjälpa till att överbrygga konflikter av både nytt och gammalt slag.

De säkerhetspolitiska instrumenten är flera. Sveriges alltid mycket aktiva deltagande i nedrustningsförhandlingarna, i konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) och i FN:s fredsarbete är viktiga inslag. Genom en aktiv u-landspolitik kan vi medverka till att minska de globala ekonomiska orättvisorna och den misär som är grogrund för så svåra motsättningar. Vår handelspolitik kan också bidra på detta område. Breda handelspolitiska kontakter är också ägnade att främja trovärdigheten i vår neutralitetspolitik. Genom ett brett utbyte med Östeuropa, med inslag av såväl stödinsatser som ekonomiskt, tekniskt, vetenskapligt, miljömässigt och kulturellt samarbete kan vi främja demokratiseringssträvandena och därmed freden och stabiliteten. Det internationella miljösamarbetet får en växande säkerhetspolitisk betydelse, i takt med att de ekologiska problemen blir alltmer framträdande i varje hotbild.

Vårt totalförsvar förblir naturligtvis en ryggrad i vår säkerhetspolitik. Ett starkt svenskt totalförsvar, och ett samhälle som är väl rustat att stå emot kriser och påfrestningar av olika slag ger trovärdighet åt vår neutralitetspolitik. Även om risken för krig nu förefaller mindre än på mycket länge, är samtidigt det oförutsedda i det senaste årets utveckling en påminnelse om svårigheterna att göra säkra framtidsbedömningar. Vi skall givetvis ta till vara de möjligheter att delta i en internationell nedrustningsprocess som utvecklingen kan ge oss. Samtidigt måste dock vår försvarspolitik vara utformad så att vi också kan möta en situation där den nuvarande gynnsamma utvecklingen förbyts i sin motsats.

Under den starka upprustning i vår omgivning som präglade 1970-talet och den tidigare delen av 1980-talet genomförde Sverige en reell nedrustning i synnerhet mätt i kvantitativa termer. Även om vissa styrkereduktioner sker i vårt närområde kan vårt totalförsvar behöva förstärkningar för att svara mot de uppställda målen. Det gäller såväl den militära som den civila sidan. Försvarets framtid är för närvarande föremål för övervägande i 1988 års försvarskommitté. Vi vill framhålla vikten av att 1991 års försvarsbeslut möjliggör nödvändiga kompletteringar av vår militära och civila motståndskraft.

Framför allt bör skapas handlingsfrihet så att vi kan ta till vara de möjligheter en fortsatt nedrustningsprocess i vår närhet ger men också med ansvar kunna möta en mer hotfull utveckling.

Det är viktigt att vår säkerhetspolitik bygger på en helhetssyn på de säkerhetspolitiska instrument som står till vårt förfogande. Vår biståndspolitik, handelspolitik, internationell miljöpolitik, nedrustningspolitik och försvarspolitik och en allmän aktiv utrikespolitik måste fungera i ett harmoniskt samspel med varandra.

Av hävd genomförs i Sverige regelbundet säkerhetspolitiska analyser av de parlamentariska försvarskommittéer som föregår försvarsbesluten. I sina förslag har kommittéerna dock endast behandlat ett, låt vara mycket viktigt, säkerhetspolitiskt instrument, nämligen totalförsvaret. Enligt vår uppfattning vore det angeläget att 1988 års försvarskommitté fick en uppföljning i en säkerhetspolitisk utredning, som kunde väga ihop samtliga säkerhetspolitiska instrument. Det arbete som försvarskommittén redan utfört borde kunna vara en utgångspunkt för detta utredningsarbete.

Vi anser att en sådan övergripande säkerhetspolitisk utredning är särskilt angelägen nu med hänsyn till de stora förändringar i den politiska situationen som vi för närvarande upplever.

I särskilda motioner till årets riksdag redovisar vi centerns syn på bl.a. biståndspolitik, handelspolitik, miljöpolitik, samarbete med Östeuropa, mänskliga rättigheter och nedrustning. I det fortsatta kommer vi därför endast att uppehålla oss vid frågor som gäller totalförsvaret.

Det sårbara samhället

Inriktningen och omfattningen av de civila delarna av försvaret är föremål för överväganden i 1988-års försvarskommitté (FK 88). Av kommitténs direktiv framgår att kommittén har att närmare analysera sårbarheten i det svenska samhället och i anslutning till denna analys presentera förslag avseende den framtida beredskapsplaneringen efter år 1991.

En god beredskap är avgörande för vårt lands försvarsförmåga och för vår förmåga att klara såväl fredliga som militära kristillstånd. Det är därför angeläget att FK 88 får tillfälle att ägna stort intresse åt frågor som rör sårbarheten i det svenska samhället och de beredskapsinsatser som kan krävas i olika situationer.

Det förändrade säkerhetspolitiska läget i vår omvärld ställer nya och anorlunda krav på vår beredskapsplanering än vad som tidigare varit fallet. Kraven på en effektiv beredskapsplanering är därför höga. Samtidigt som riskerna för en militär konflikt mellan stormakterna kan bedömas vara lägre nu än tidigare kvarstår dock risker för kriser och regionala konflikter i vår omvärld.

Den politiska stabilitet som har varit utmärkande för blockpolitiken har förändrats till en mer instabil och komplex situation. Konflikter som bottnar i etniska och/eller religiösa motsättningar mellan folkgrupper har ökat. Den djupa ekonomiska kris som flera av länderna i Östeuropa och Sovjetunionen befinner sig i inger oro. Miljöproblemen i dessa länder, som bl.a. medför en försämrad produktionsförmåga inom basnäringarna jord- och skogsbruk,

kommer att fördjupa den ekonomiska krisen. Den politiska och ekonomiska utvecklingen i Europa kan leda till en situation där de icke-militära hoten i framtiden får en annan säkerhetspolitisk dignitet än de har i dag.

Även om krigsriskerna minskat har överbefälhavaren varnat för de ökade krisrisker som situationen i vårt närområde medför. Centerpartiet delar ÖB:s uppfattning härvidlag. Vi måste därför höja vårt lands beredskap för att möta såväl militära kriser som icke-militära sådana.

Medan riskerna för olika fredliga- och militära kriser ökar kommer det svenska samhällets sårbarhet också att öka. Befolkningskoncentrationen till ett fåtal storstadsområden och andra stora städer ställer krav på en hög beredskap för att garantera människorna en nödvändig försörjning av livsviktiga varor och tjänster. Utvecklingen inom näringslivet går mot en allt högre specialisering. Produktionen är beroende av en kontinuerlig tillförsel av insatsvaror som ofta måste importeras till landet. Till detta kommer det generellt ökade beroendet i samhället av modern informationsteknik och ADB-teknik.

För att begränsa sårbarheten i samhället krävs insatser inom olika områden. Huvudinriktningen ska vara att ta hänsyn till sårbarhetssynpunkter när det gäller olika planeringsprocesser så att säkerheten i samhället kan öka. Teknikformer som i sig leder till ett sårbart samhälle måste ifrågasättas och om möjligt ersättas med mindre sårbara. För centerpartiet är kärnteknikens sårbarhet avgörande för vårt ställningstagande att kärnkraften ska avvecklas. Enligt centerpartiets uppfattning är det nödvändigt att i möjligaste mån lägga om energisystemen så att inhemska förnybara energikällor utgör basen. Vid planeringen av omställningen från ett kärnkraftsberoende till andra energikällor är det nödvändigt att ge säkerhetsbedömningarna en framskjutten plats.

I befolkningstäta områden måste säkerheten byggas ut. Det gäller främst insatser för att garantera vatten- och elförsörjningen men även åtgärder som leder till en säker varutillgång. Ett gott befolkningsskydd i storstadsområdena kräver särskilda insatser. Bristerna när det gäller tillgången på skyddsrum är stora. Särskilda insatser för att skydda befolkningen i landet mot exempelvis angrepp med B-stridsmedel är angelägna.

Vårt lands stora utlandsberoende kräver särskild uppmärksamhet. Idag utgår planeringen från att en i princip oförändrad industriproduktion kan upprätthållas i kristider. Detta förutsätter att importen av insatsvaror kan hållas på en hög nivå. I ett längre krisläge är det tveksamt om utrikeshandeln kan upprätthållas i den utsträckning som industrin fordrar. En minskande andel svenskt tonnage spelar därvid en viktig roll.

Beredskapslagringen av insatsvaror till industrin, drivmedel och viktiga förnödenheter för befolkningen är nödvändig för att hålla en rimlig framförhållning för avspärrningssituationer.

Flera viktiga system för s.k. nätverksfunktioner som el- och vattenförsörjning, transporter och telekommunikationer är känsliga för störningar. Genom begränsade sabotageinsatser på strategiska punkter kan stora delar av ett eller flera av dessa system slås ut. Skadeverkningarna av sabotageverksamhet kan begränsas med hjälp av reservaggregat/system. När det gäller insatser för att säkra tillgången på drickbart vatten fordras dock nya meto-

der. Hit hör exempelvis nya tekniker för att upptäcka sjukdomsframkallande föroreningar och gifter. Vattenförsörjningen till de befolkningstäta områdena är särskilt sårbar.

Mot. 1989/90
Fö203

Vården och omsorgen av människorna måste fungera även i tider av kris eller krig. Antalet äldre i vårt samhälle ökar. Samtidigt har samhällsstrukturen medfört att en allt större del av ansvaret för vård och omsorgsinsatser åvilar samhället. Beredningsplaneringen av hälso- och sjukvården och omsorgen om de handikappade är idag otillräcklig. Det är en angelägen uppgift för sjukvårdshuvudmännen att tillsammans med företrädare för civilförsvaret utarbeta planer som tillgodoser medborgarnas behov av vård i orostider.

Målet för vår livsmedelsberedskap är att den ska "trygga vårt lands livsmedelsförsörjning såväl i fredstid som under avspärning och krig". Tillgången på baslivsmedel måste vara så god att befolkningens försörjning är tillgodosedd. En förutsättning för vårt lands oberoende är därför en hög självförsörjningsgrad när det gäller livsmedel och andra viktiga varor. För detta krävs, förutom en beredskapslagring av vissa insatsvaror m.m., en markreserv. Den begränsade tillgången på insatsvaror kommer i en avspärningssituation att leda till en lägre produktivitet i jordbruket. Det är därför nödvändigt att tillgången på odlingsbar mark dimensioneras efter de krav som en långvarig försörjningskris ställer. Den svenska livsmedels- och tekoindustrin måste därutöver planeras så att dessa sektorer snabbt kan ställas om för en produktion av basvaror.

Den viktigaste faktorn när det gäller att stärka det svenska totalförsvarets förmåga att skydda samhället och minska sårbarheten är människornas kunskap om försvarets syfte och mål. För att skapa en god beredskap krävs därtill erfarenheter av försvarets verksamheter och information om olika skyddsåtgärder. Civilförsvarets verksamheter på arbetsplatser och i bostadsområden är viktiga för att öka människors beredskap i krissituationer.

Frivilligorganisationernas verksamheter är betydelsefulla. Förutom att de bereder många människor möjligheter att utifrån sina förutsättningar och intressen delta i försvaret är de viktiga som opinionsbildare bland allmänheten.

Den nuvarande civilförsvarsorganisationen är planerad utifrån antagandet att kris- och krigsperiodernas längd kan förutses. En krisperiod antas inte överstiga ett år. En neutralitetsperiod förmodas vara kort och ett krigsläge förväntas vara kortvarigt. Enligt vår uppfattning finns det nu flera faktorer som talar för att krislägen av såväl militär som icke-militär natur kan förmodas sträcka sig över betydligt längre tidsperioder än ett år. Även om risken för krig idag bedöms vara ringa är det därför nödvändigt att skapa en beredskap också för neutralitetsperioder. Däremot delar vi uppfattningen att en krigsperiod kan förväntas vara kortvarig. Mot bakgrund av den osäkerhet som nu råder i vårt närområde anser centerpartiet att det är än mer nödvändigt än tidigare att ompröva de antaganden som idag är grunden för totalförsvares planering.

Försvarskommittén har redan påbörjat sitt arbete när det gäller planering och dimensionering av totalförsvaret efter år 1991. Arbetet skall enligt kommitténs direktiv avslutas senast den 1 december 1990 både när det gäller det militära försvaret och civilförsvaret.

Centerpartiet presenterade i förra årets motion om det sårbara samhället (1988/89:Fö503) utförligt partiets syn på inriktningen av det då aktualiserade utredningsarbetet. Utskottets yttrande i anledning av motionens förslag innebär att försvarskommittén förväntades pröva dessa. Inför det arbete som nu återstår i kommittén bör de synpunkter på civilförsvarets organisation som angivits i motionen särskilt beaktas.

Särskilt om civilförsvarets resurstilldelning budgetåret 1990/91

Överstyrelsen för civilförsvaret (ÖCB) har i civilförsvarets perspektivstudie "Civil beredskap inför framtiden" redovisat de ekonomiska effekterna av en beredskap som överensstämmer med de av riksdagen 1987 fastlagda målen för verksamheten. För att kunna uppnå dessa mål redovisar ÖCB ett omedelbart behov av en fördubbling av resurserna från ca 1,8 miljarder kr till ca 4 miljarder kr.

För budgetåret 1990/91 äskar ÖCB en ram om 2 249,1 milj kr. Regeringen föreslår i proposition 1990/91:100 bil 6 att 2 037,3 milj kronor ansås till verksamheten. Budgetförslaget i förhållande till ÖCB:s förslag innebär reduceringar främst av anslagen till Befolkningsskydd och Räddningstjänst, Försörjning med industrivaror samt Beredskap för civil luftfart. Neddragningen medför bl. a. att utbyggnaden av skyddsrum och anskaffande av skyddsmaterial inte kan ske i önskvärd omfattning. När det gäller beredskapslagring av livsmedel och övriga industrivaror leder reduktionen till att de brister som idag finns i beredskapslagringen i huvudsak kommer att kvarstå.

Som ovan anförts prioriterar centerpartiet insatser för att minska sårbarheten i samhället och för att öka befolkningsskyddet. Mot den bakgrunden föreslår vi i förhållande till regeringens förslag förhöjda anslag enligt följande:

- 93 milj kr till anslagsposten I 3 Skyddsrum m.m..
- 50 milj kr till anslagsposten K 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder. fördelat på 28 milj kr för beredskapslagring av livsmedel och 22 milj kr för beredskapslagring av industrivaror.

ÖCB har även begärt att planeringsramen för budgetåret 1990/91 ska tillgodoräknas underskridandet av ramen för budgetåret 1989/90. En sådan kompensation för ett underskridande tillämpas idag för det militära försvaret. Enligt centerpartiet saknas skäl för skilda regler när det gäller reservationer m.m. för det civila och militära försvaret. Verksamheterna är nära förknippade med och beroende av varandra. Riksdagen bör därför uttala att samma regler i detta avseende skall gälla i fortsättningen.

Det militära försvaret

Det militära försvarets huvuduppgifter är att verka så att en fiende avskräcks från ett angrepp mot vårt land. Om landet ändå skulle angrivas ska militärförsvaret avvisa angriparen.

Vårt militärförsvaret måste därför organiseras utifrån de kunskaper vi har om eventuella angriparens slagkraft. Det svenska försvaret skall vara defensivt. Syftet med försvarsorganisationen är inte att i något fall verka offensivt

utanför vårt territorium. Försvarskraften är direkt beroende på vår och omvärldens tilltro till dess försvarsförmåga.

Det militära försvaret brottas idag med stora svårigheter. Tilldelade resurser räcker inte för att förverkliga de mål som riksdagen uppställt för försvarret. Under de senaste 20 åren har antalet fartygs- och flygförband reducerats till hälften och arméförbanden med 30 %. Om försvarsanslagen bibehålls på nuvarande nivå krävs ytterligare reduktioner av de svenska försvarskrafterna.

Principen om ett folkförsvar som vilar på medverkan från varje svenska medborgare måste hävdas. Det innebär att systemet med allmän värnplikt skall bibehållas. De värnpliktiga har rätt att kräva en adekvat grundutbildning av hög kvalitet så att deras möjligheter att delta i försvarsverksamheten tas tillvara.

Försvarets fredsorganisation skall utformas så att den snabbt kan ställas om till en landövergripande krigsorganisation. Detta ställer krav på främst arméns grundorganisation. En decentraliserad och spridd grundorganisation möjliggör en snabb omställning. Det är därför viktigt att bevara alla landskapsregementen.

Erfarenheten visar att regementen som producerar en brigad är effektivast ur utbildningssynpunkt. Riksdagen bör därför ompröva sitt beslut om reduktioner av antalet regementen vilket innebär att av I 3 i Örebro, I 11 i Växjö och I 17 i Uddevalla skall vara kvar.

Frågan om arméns organisation bör avgöras i ett större sammanhang. FK 88 har i uppdrag att presentera förslag om krigsorganisationens framtida utformning. Dessa beslut bör tas i ett sammanhang.

Med hänsyn till den osäkerhet som idag råder i Europa är det mer angeläget än tidigare att försvarets organisation präglas av flexibilitet och att dess möjligheter till snabba omställningar är stor. Försvarets anpassningsförmåga kommer att vara avgörande för vår förmåga att möta olika hotbilder.

För att möjliggöra en ökad handlingsfrihet även när det gäller materiel och utrustning inom försvaret har regeringen anvisat ett anslag om 425 milj kronor. Syftet är att söka behålla erforderlig kompetens inom den svenska försvarsindustrin.

Överbefälhavaren understryker i perspektivplan FörsvarsMakt 90 (FM 90) vikten av en inhemsk försvarsindustri för vårt oberoende. Centerpartiet instämmer i denna bedömning. En kvalificerad svensk försvarsindustri bidrar till att skapa respekt för vår neutralitetspolitik.

Regeringens resurstilldelning är dock otillräcklig och hotar vitala delar av industrin. Strukturförändringar inom försvarsindustrin är oundvikliga i framtiden. För att upprätthålla en handlingsfrihet inför försvarsbeslutet år 1991 är det därför nödvändigt att tillföra ytterligare medel. Vi avsätter för detta ändamål 125 milj kr varav 50 milj kr bör avsättas till vardera armén och marinen och 25 milj kr till flygvapnet.

De frivilliga försvarsorganisationerna utför viktiga uppgifter i det militära försvaret. Det är därför en angelägen uppgift att garantera organisationerna en medelstillsättning som möjliggör adekvata utbildningsåtgärder. ÖB har föreslagit en medelstillsättning för ändamålet om 94,8 milj kr. En reduktion av detta äskande, som förordas i propositionen, medför att de frivilliga för-

svarsorganisationerna tvingas avstå från utbildningsinsatser i en sådan omfattning att deras möjligheter att fullfölja sina avtalsbundna åtaganden i försvaret äventyras.

Mot den bakgrunden föreslår centerpartiet att riksdagen beslutar anslå 95 miljoner kr till anslaget F 14. Frivilliga försvarsorganisationer m.m., Utbildning till och av fast anställd personal m.m.

Mot. 1989/90
Fö203

Värnpliktsfrågor

Centerpartiet har tidigare motionerat om att de värnpliktigas ekonomiska, sociala och andra villkor bör utredas. Regeringen uppdrog 1988 åt en utredare att lämna förslag om vissa behovsprövade värnpliktsförmåner. Utredningsuppdraget har sedermera vidgats och omfattar numer även en översyn av värnpliktsförmånssystemet i sin helhet.

Det avgränsade uppdraget innebär dock att en genomlysning av de värnpliktigas sociala situation inte kommer till stånd. Fortfarande kvarstår ett utredningsbehov exempelvis avseende hälso- och sjukvården, kultur- och fritidsutbudet, arbetsmiljön, trafiksäkerhetsfrågor, arbetsförmedling och medinflytandefrågor för de värnpliktiga.

De värnpliktiga är en viktig resurs i försvaret. Det är därför av vitalt intresse att de värnpliktigas situation utformas så att deras kunskaper och förmåga kan tas tillvara. För detta erfordras den bredare utredning av de värnpliktigas hela situation som centerpartiet förordar.

Värnpliktspuckeln

Försvarets bristande resurser har inneburit att grundutbildning inte kunnat erbjudas alla värnpliktiga. Under de senaste åren har därför antalet värnpliktiga som väntar på att få fullgöra sin värnplikt ständigt ökat. Den s.k. värnpliktspuckeln består nu av närmare 50 000 värnpliktiga. Detta antal motsvarar en hel årskull unga män.

Det pågående försöket med en förkortad utbildning innebär att en grupp värnpliktiga erhåller en kortare och därmed mindre omfattande grundutbildning. Deras försvarsinsatser kommer därför att begränsas till vissa avgränsade uppgifter.

En förlängning och utökning av försöket med fem-månaders-utbildningen bör avvisas av flera skäl. Den kortare utbildningen ökar sårbarheten i det svenska försvaret genom att en stor grupp värnpliktiga utbildas på en lägre nivå till vissa territorialförsvarsuppgifter och medför även att flexibiliteten i försvarsorganisationen beskärs, vilket minskar handlingsfriheten inför nytt försvarspolitiskt beslut år 1991.

Pågående försöksverksamhet bör först utvärderas innan riksdagen beslutar om förlängning och/eller utvidgning av verksamheten.

Förslaget i propositionen, i den del det omfattar utvidgning/förlängning av försök med förkortad grundutbildning från 7,5 mån till 5 mån bör därför avvisas av riksdagen.

Det får ankomma på regeringen att presentera riksdagen de förslag till åtgärder som kan anses erforderliga så att kvarståendesituationen kan förbättras och den s.k. värnpliktspuckeln därmed reduceras till en acceptabel nivå.

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att en parlamentarisk säkerhetspolitisk utredning tillsätts,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om insatser för att minska sårbarheten i samhället,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kris-, neutralitets- och krigsperioders längd,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om civilförsvarets organisation,

5. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anvisar 50 milj. kr. utöver regeringens förslag till anslaget K 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder,

6. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anvisar 93 milj. kr. utöver regeringens förslag till anslaget I 3. Befolkningsskydd och räddningstjänst för att finansiera en utbyggnad av skyddsrum,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lika regler för det civila och militära försvaret avseende kompensation för underskridande av planeringsramar,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det militära försvaret,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försöket med förkortad grundutbildning,

10. att riksdagen beslutar, med ändring av tidigare beslut rörande arméns organisation, att I 3 i Örebro, I 11 i Växjö och I 17 i Uddevalla skall vara kvar,

11. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anslår 50 milj. kr. utöver regeringens förslag till anslaget B 2. Arméförband: Anskaffning av materiel,

12. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anslår 50 milj. kr. utöver regeringens förslag till anslaget C 2. Marinen: Anskaffning av materiel,

13. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anvisar 25 milj. kr. utöver regeringens förslag till anslaget D 2. Flygvapenförband: Anskaffning av materiel,

14. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anslår 7 milj. kr. utöver regeringens förslag till anslaget F 14. Frivilliga försvarsorganisationer m.m. Anslagsposten Utbildning,

15. att riksdagen avslår förslaget till Lag om ändring i lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga.

Stockholm den 23 januari 1990

Mot. 1989/90
Fö203

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunnar Björk (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Görel Thurdin (c)

Karin Söder (c)

Gunilla André (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

Larz Johansson (c)

